

Олена Гаськевич,

науковий працівник музею Ю. Словацького

Традиційно, майже усі дослідники життєвого шляху Юліуша Словацького концентрують увагу на постаті матері поета – Саломеї Словацької-Бекю. І справді, жоден поет так не поєднав своє ім'я із іменем матері, як Словацький. Вихований майже виключно під її опікою, він до смерті зберіг до матері вдячність і шанобливе ставлення. Батька Юліуш втратив у ранньому дитинстві, тому його вплив на формування особистості поета здається, на перший погляд, незначним. Та, насправді, невидима присутність батька супроводжувала Юліуша протягом усього життя, знаходячи різноманітні духовні і матеріальні прояви.

Евзебіуш Томаш Словацький, майбутній батько автора Короля Духа, народився у Підгірцях 15 грудня 1772 року (за однією з версій), у сім'ї бідного шляхтича. Його батько, Якуб, служив у канцелярії Вацлава Жевуського, володаря Підгорецького замку. Маючи не аби-які декламаторські здібності, він був, також, актором у приватному театрі Жевуських. Згодом, через конфлікт із могутнім роботодавцем, Словацькі переїхали в околиці Дубна, де Якуб став управителем маєтками Домініка Чацького. Новий господар прихильно ставився до родини Словацьких, але в 1789 році глава сімейства, Якуб, помирає від туберкульозу. Відтоді Евзебіуш міг розраховувати лише на себе. В 1781 році він розпочав навчання у Кременці у середній школі, де виявив непересічні здібності, здобуваючи срібну а потім і золоту медалі. Через бідність, талановитий юнак не зміг здійснити свою мрію – продовжувати навчання в університеті. З допомогою друзів він здобув патент мірничого і працював за фахом довгих 8 років. Робота його не задовольняла. Надзвичайно здібний, вразливий на красу, він почував себе, за влучним визначенням одного із дослідників, «як Пегас у ярмі». То ж, коли один із найбагатших людей округи Юзеф Понятовський запропонував йому зайнятися вихованням його дітей, Евзебіуш охоче погодився. У маєтку Понятовських Словацький активно зайнявся самоосвітою, чому служила багата бібліотека його роботодавця. Там він познайомився із творами письменників-класиків, зокрема римських та французьких. Евзебіуш вільно володів французькою та латиною, перекладав літературні твори. Вдалих переклад «Генріади» Вольтера так сподобався численним друзям літератора-початківця, що вони,

без його згоди, опублікували твір у 1803 році у Варшаві. Це була дуже вдала ідея. В той час Тадеуш Чацький займався організацією свого славнозвісного навчального закладу – Волинської гімназії, більш відомої у історії як Кременецький ліцей. Книга потрапила йому до рук і Чацький пригадав собі талановитого юнака, сина управителя маєтками свого брата, та й запросив його на кафедру польської мови та літератури.

Кременець, безумовно, відіграв особливу, переломну роль в житті Евзебіуша Словацького. Тут він сформувався як педагог і вчений. Зустрів свою любов та одружився, тут у нього з'явився перший власний дім, тут народився його єдиний син.

На відомому портреті авторства Юзефа Пічмана, Евзебіуш Словацький зображений у розквіті сил. Правильні риси інтелігентного, приємного обличчя, сумний погляд чорних очей. Доброта і лагідність душі – дві риси, що якнайточніше характеризували Евзебіуша. А ще – смуток. «Смуток – супроводжує мене від колиски»- писав він у своєму листі до молодшого брата. Наділений рідкісним даром спостереження, гострим аналітичним розумом, Евзебіуш Словацький мимоволі сприймав життя і людей дещо скептично і не дуже довіряв їм. Набагато більше, ніж добрих, на його життєвому шляху траплялося людей «не дуже приємних, фальшивих, пустих, зухвалих, нікчемних». Нерідко, під маскою доброчесності ховалися фальш, жадібність, дурість. То й не дивно, що, незважаючи на вроджену доброту і несміливість, із часом, у стосунках з людьми бував саркастичний, ущипливий, дещо злосливий. Ефект його іронії підсилювався дотепністю і Словацький-старший ризикував придбати собі ворогів серед тих, хто не мав почуття гумору та не розумів, що злостивість була лише щитом вразливої і зраненої душі. У 1808 році 35 річний професор Волинської гімназії одружився із молоденькою, 16-літньою дочкою управителя гімназійними маєтками Саломеєю Янушевською. Молода дружина, завдяки своїй інтелігентності і начитаності, уміла надати своєму скромному будиночку характеру інтелектуального осередку, де збиралася місцева еліта. Частими гостями були тут сім'я відомого лікаря Бопре, художник Юзеф Пічман, викладачі кременецької школи-феномена. Під час роботи у Кременці Евзебіуш Словацький постійно займався самоосвітою, стаючи вагомою постаттю в науковому середовищі. У 1809 році він виграв конкурс на заміщення посади викладача історії і літератури Віленського університету (Вільнюс) і 28 вересня він читав там свою першу лекцію. Це був класичний приклад, як провінційний Кременець програвав в «нерівній битві» із Вільном. Не один викладач, спокушений принадами великого міста і вищою зарплатнею, виїжджав, незважаючи на титанічні зусилля засновника кременецької школи Тадеуша Чацького. Не варто докоряти за це Евзебіушеві. По натурі амбітний і здібний, в університеті він мав кращі можливості самореалізації. Та й дбати про добробут родини треба було. Віленський етап життя Евзебіуша був надзвичайно плідним. Окрім викладацької діяльності, в 1811 році він став редактором часопису «Віленський кур'єр», писав наукові праці, робив переклади з іноземних мов. Надмір праці підірвав його слабке здоров'я. Але він був «працеголіком», не зважав на перестороги рідних і друзів, а , ніби переслідуваний передчуттям швидкої смерті, «спішив жити» і ставав дедалі працьовитішим. Окрім бажання самореалізації,

Евзебіуш боявся залишити дружину і дітей без засобів існування. Понад усе він дбав, щоб син не повторив його долі і мав можливість здобути якнайкращу освіту. Невдовзі у професора з'явився новий учень – 5 річний Юлько, майбутній автор Короля Духа, якого батько вчив читати і писати. На жаль, уроки не тривали довго. Спадкова хвороба роду Словацьких – туберкульоз – прогресувала. Знаючи, що дні його полічені, професор написав для сина свій Щоденник, який, на жаль, не зберігся. За кілька тижнів до смерті Евзебіуш написав свій заповіт. Кожний аркуш цього документу свідчить про батьківську турботу. «Якби дружина моя пішла заміж – заклинаю її і прошу заради всього святого, заклинаю моєю пам'яттю, аби з доходів...щонайменш половину призначила на утримання і навчання Юлька...заради якого я працював, не шкодуючи свого здоров'я.» Свій кишеньковий годинник батько теж передав «для Юльця». Помер Евзебіуш Словацький 10 листопада 1814 року у Вільно. Вдова поставила йому гарний пам'ятник. Юліуш писав: «Нагробок мого батька найгарніший на цвинтарі Росса».

4 - томне зібрання творів Евзебіуша Словацького видано у 1926-27 роках у Вільні. Це – історично-літературно-критичні праці, а також історичні трагедії власного авторства. Юліуш Словацький цікавився літературною спадщиною батька, його перші літературні спроби перегукуються із трагедіями Словацького-старшого.

Постать батька була незримо присутня у житті поета генія. А ще – уявіть собі, як тоді цінувалася праця викладача, що Евзебіуш Словацький, навіть не маючи диплому про вищу освіту, проживши лише 43 роки, зібрав кошти, які вистачили синові на все його, правда, теж недовге, життя.

Взагалі, родина Словацьких є позитивним винятком із знаного правила, що «природа на дітях відпочиває». Сила таланту в цій родині ішла по наростаючій. Дід грав у театрі і декламував, батько – вчений, перекладач, літератор, а син – Юліуш – один із найвидатніших світових поетів-романтиків, чиї пророчі слова до сьогодні не втрачають актуальності.